

Vârsta Domnului și Mântuitorului Hristos ca Propovăduitor - potrivit relatării Sfântului Irineu de Lyon

23 01. 2020

Textul Sfântului Irineu cu privire la vârsta Domnului și Mântuitorului Hristos, cuprins în lucrarea *Adversus Haereses*, II, 22, 5, în ***Bibliotheca Sanctorum Patrum, Series secunda, Scriptores Graeci, vol. III, pars I. Romae, M DCCCC VII (1907), pp. 409 – 410, este acesta:

„Quia autem triginta annorum aetas prima indolis est iuvenis, et extenditur usque ad quadragesimum annum, omnis quilibet confitebitur; a quadragesimo autem^[1] et quinquagesimo anno declinat iam in aetatem seniolem – quam habens Dominus noster docebat”^[2] ...

Traducerea noastră^[3]:

„Fiindcă, în orice caz, fiecare dintre noi vom admite că treizeci de ani, întâi de toate, este vârsta proprie unuia încă tânăr, care urcă până spre capătul celui de-al patruzecilea an – cât avea Domnul nostru pe când propropovăduia; de la al patruzecilea, mai cu adevărat, și cu al cincizecilea an mai departe, (omul) coboară de-acum în vârsta bătrâneții”.

Am folosit traducerea «urcă» (pentru *extenditur*) și «coboară» (pentru *declinat*), pentru a păstra adevărata orientare a locuțiunii adverbiale *usque ad* (până spre capăt) și pe cea a adverbului *iam* (deja – tradus de noi prin locuțiunea «de-acum mai departe»). Această corelație ne

ajută să înțelegem faptul că vârsta, pe care Sfântul Irineu o atribuie Domnului Hristos ca propovăduitor, nu poate fi situată altundeva decât în miezul unui apogeu, la capătul sensului de urcare și neapărat înaintea sensului de coborâre (indicat prin *iam*) pe care vârsta senectuții îl presupune, de fapt. Reținem că adverbul *iam* excede iminența vreunui debut al stării de lucruri și – mai departe – sintetizează faptul că acea stare a și început (deja) și se află în derulare (pe mai departe). Topica originală a acestui paragraf ne obligă să sesizăm că referirea la vârsta Domnului se află dincolo de demarcația acestei aplicații adverbiale *iam* (deja) ceea ce ar duce la concluzia greșită că Hristos ar fi trăit de fapt realitatea senectuții înainte de răstignire. Ideea de a poziționa, în mod irevocabil, starea (vârstei) pe care autorul își propune să o evoce, dincolo de apogeul cerut de logica textului, pe traiectoria declinului senectuții, apare, în opinia noastră, într-o flagrantă neconcordanță cu temeiurile Scripturii, precum și cu cele ale Tradiției la care același sfânt autor face referire în cele ce urmează. Acest fapt ne dă motivul să credem că precizarea «**quam habens Dominus**» de la finalul alineatului în discuție **constituie, de fapt, o deosebit de importantă nota marginală** pe care autorul nu dorește să-și îngăduie să o despartă de text, motiv pentru care o așază la finele paragrafului. Din construcția frazei sesizăm că Sfântul Irineu intenționează să evidențieze **punctul** de referință al acelei vârste situate în intervalul dintre *usque ad* și *iam*, și nicidecum un parcurs în derulare care apare – după *iam* – ca unul indefinit, pierdut în penumbra senectuții.

Scopul acestei trimiteri nu poate fi acela de a institui un raport de similaritate între definiția vârstei Domnului surprinsă la momentul propovăduirii și interg parcursul vârstelor omenești, ci este acela de a indica precis punctul la care poate fi identificată vârsta Domnului în cuprinsul acestui interval. Faptul că în acest paragraf autorul introduce referirea de principiu la scara vârstelor omenești – arătând parcursul anilor în general – aceasta nu

constituie altceva decât un instrument lingvistic prin intermediul căruia dorește să contextualizeze vârsta lui Hristos la momentul acelei culminații delimitate prin *usque ad* și *iam*. Aici Sfântul Irineu reține ca semnificativ un moment – și nu un parcurs – referitor la care elaborează acea trimitere explicativă așezată în subsolul paragrafului: «– *quam habens Dominus noster docebat*». Precizarea de la finalul acestui paragraf nu ne poate îndupleca să credem că vârsta vizată aici s-ar referi la un parcurs aflat *deja* în derulare (după vârsta de cincizeci de ani către senectute), întrucât pe ansamblu se poate sesiza limpede ideea că autorul vorbește de principiu despre curgerea anilor omenești, ca urcare și coborâre către și dinspre un apogeu. În opinia noastră, această notă finală, despărțită de restul frazei prin linia de pauză, reprezintă o importantă **referință** de subtext, alcătuită la nivelul instrumentarului lingvistic al aceluși timp, una care trimite cât se poate de sigur către miezul interior al culminației pe care autorul o zugrăvește în logica întregului ansamblu semantic.

Ideea determinării vârstei Domnului, în contextul celor afirmate aici, are în vedere, de fapt, momentul de final al vieții Sale pământești care – după cum știm – precede activitatea Sa învățătoarească, adică vârsta la care Mântuitorul a primit pătimirea pe Cruce și moartea și la care a înviat și S-a înălțat la Cer. Scriind despre aceasta, nu considerăm că sfântul autor ar fi intenționat să instituie ideea că Hristos ar fi fost atins de declinul unei senectuți aflate *deja* în derulare – ceea ce L-ar despărți definitiv de momentele fondatoare ale morții și Învierii Sale, și ar proiecta textul, din perspectivă telologică, într-o anume incorență. Înțelegem, însă, faptul că topica acestei fraze a cerut răspunsul unei clarificări și augmentări care, în dinamica scrierii aceluși timp, a putut fi trimisă în spațiul marginal aflat în proximitatea respectivului paragraf, fiind ulterior asimilată finalului acestuia printr-o linie de pauză care demonstrează, de fapt, în termenii de astăzi caracterul unei necesare referințe subtextuale.

Cheia acestui elaborat semantic este «**usque ad quadragesimum annum**», pe care noi l-am tradus *până spre capătul celui de-al patruzecilea an*. După cum am văzut, dificultatea textului rezidă din așezarea la capătul frazei, după «*aetatem seniozem*» a specificației referitoare la anii Domnului Hristos. Reașezarea topicii pe care o propunem aici, în această traducere, vine să clarifice adevăratul sens inițiat de autor în întreg contextul expunerii cu privire la vârstă. Aceasta pentru faptul că înțelegerea pasajului la care am făcut referire nu poate fi atinsă altfel decât printr-o rearanjare topică care să exprime ideea de apogeu către care gravitează, în fapt, nota finală a pasajului. Vedem mai departe în text că Sfântul Irineu întărește referirea la vârsta lui Hristos ca pe una ce se regăsește în litera Evangheliei, precum și în memoria Bisericii^[4]. O inadecvare topică, din care ar reieși în mod greșit că Hristos împlinise deja vârsta de cincizeci de ani pentru a *coborî la vârsta unei senectuți indefinite* poate fi contrazisă chiar de evocările Scripturii și Tradiției care întregesc mai departe contextul paragrafului analizat de noi. Acel «declinat iam» – *coboară deja* – nu se referă la vârsta lui Hristos, ci la faptul că, după patruzeci de ani, vârsta omenească în general începe să coboare, adică să *scadă* în putere, ajungând către senectute. Considerăm, așadar, că sintagma «a coborî spre bătrânețe» nu se poate pune în seama lui Hristos nicidecum, fapt remarcat de însuși autorul textului la distanță de numai câteva rânduri (II, 22,6). Acolo Sfântul Irineu arată următoarele:

„ ... iudeii i-au răspuns: «*Încă nu ai cincizeci de ani, și l-ai văzut pe Avraam?*»” (Ioan 8,57). *Iar acest lucru i se (poate) spune (doar) unui om care [...] încă nu a ajuns la cel de-al cincizecilea an*”^[5].

Remarcați încadrările noastre pentru ca înțelegerea textului să fie mai limpede. Așadar, nu putem vorbi despre faptul că Hristos ar fi împlinit **deja** cincizeci de ani și nici despre faptul că întrunind această condiție «mai cu adevărat» ar fi putut coborî **deja** (*iam*) spre bătrânețe. Încă un aspect ce trebuie lămurit aici este acela că deși Sfântul Irineu admite

că Hristos ar fi putut împlini vârsta de patruzeci de ani, cheia semantică a traducerii noastre, despre care am amintit mai sus, contrazice și eventualitatea ca Hristos să fi avut deja patruzeci de ani împliniți. Pentru că amintește de urcarea de la treizeci «*până spre capătul celui de-al patruzecilea an*»^[6], ceea ce înseamnă nu faptul că vârsta de cincizeci ar fi fost aproape, ci punctează faptul esențial pentru studiul de față, anume că, **la capătul acestei urcări în vârstă, Hristos era aproape de cel de-al patruzecilea an al vieții Sale.**

La pasajul 6 de la trimiterea II, 22, a lucrării *Împotriva eresurilor*, Sfântul Irineu prezintă raționamentul acesta: „*iar celui care ar avea treizeci de ani (împliniți) i s-ar spune pe bună dreptate: «încă nu ai patruzeci de ani»*”, aceasta nu înseamnă, însă, că pentru a atribui lui Hristos vârsta de patruzeci de ani ar fi fost neapărat nevoie să o fi și împlinit deja, ci înseamnă că putea să i se atribuie această vârstă chiar în condițiile în care s-ar fi aflat foarte aproape de acel an, *până spre acela*, sau chiar în anul acela, urmând cât de curând să îplinească vârsta de patruzeci de ani. Remarca «*încă nu ai împlinit cincizeci de ani și zici că l-ai văzut pe Avraam*» (Ioan 8, 57) survine în urma unei observări empirice; în urma unei aproximări – care rezidă prin comparație cu vârstele omenești revelate în orice moment în ceilalți. În cadrele acelei aproximări iudeii nu puteau asimila statura lui Hristos nici cu *limita de treizeci de ani*, pe care amprenta vârstei Sale se dovedea că ar fi depășit-o, și nici cu *limita de cincizeci de ani* împotriva căreia se îndrepta reproșul că nu ar fi atins-o. În dialogul cu iudeii (arătat la Ioan cap. 8) Hristos nu infirmă o astfel de încadrare empirică și nici nu insistă să corecteze o eventuală eroare de aproximare, ceea ce înseamnă că observarea iudeilor era una corectă – anume că vârsta lui Hristos se afla în interstițiul acestor limite. Mai departe, în discuția Sa cu iudeii, Hristos transcende subiectul cu privire la propria vârstă pământească, atrăgând luarea aminte către vârsta Sa cerească din planul veșnic al existenței Sale ca Fiu al lui Dumnezeu și ca

Logos născut din Tatăl mai înainte de veci, ceea ce – conform relatărilor Scripturii – îi înfurie pe preopinenții care nu înțelegu nimic din toate acestea.

Așadar Sfântul Irineu, după ce punctează în primele cuvinte ale pasajului tradus de noi, despre **vârsta proprie unui tânăr**, vorbește despre urcarea până spre un punct dincolo de care începe cea de-a **doua vârstă** care coboară în senectute, stabilind la rându-i întocmai limitele dintre *treizeci* și *cincizeci* ca unele ce țin, de o parte, sensul urcării și, către alta, sensul coborârii, având în apogeu vârsta de mijloc între cele două. Dacă paragraful Sfântului Irineu referitor la vârsta Domnului socotește irelevant a se concentra pe parcursul anilor de până la treizeci (luați ca limită de calcul), în oglindă putem vedea irelevant a se ocupa de perioada de după cincizeci (luați ca limită finală a oricărui calcul), dincolo de care logica oricărei evidențe referitoare la vârsta lui Hristos va fi depășită de remarcă „*de-acum mai departe coboară spre senectute*”. Această remarcă are darul de a explicita întocmai ideea că oricare alt reper din afara celor două enunțate mai sus nu ar mai prezenta interes, tocmai pentru că vârsta lui Hristos nu poate fi proiectată dincolo de aceste limite scripturale întemeiate pe referința de la Ioan 8, 57 și pe mărturia Sfinților Apostoli sau pe cea a Părinților Apostolici din primul secol creștin.

Logica acestei interpretări vine în consonanță directă cu întreg corpul textual al acestei abordări a Sfântului Irineu, din care înțelegem referința „*de-acum mai departe coboară spre senectute*” sub interpretarea că orice reper de timp *de-acum mai departe* nu mai poate fi luat în calcul în cazul vârstei Domnului pe când propovăduia, întrucât însuși Domnul Hristos – în discuția Sa cu iudeii – a admis implicit că nu a împlinit încă vârsta de cincizeci de ani (Ioan 8).

În pasajul aflat în cercetarea noastră distingem limpede ideea Sfântului Irineu că, la mijlocul acestui parcurs care urcă dinspre treizeci de ani și

coboară către cincizeci, se află un pisc al vârstei de patruzeci de ani «**quam habens Dominus**», care reprezintă însăși «*vârsta deplinătății*» puterii trupești și sufletești în Iisus Hristos. Remarca Sfântului Irineu referitoare la vârsta Domnului este așezată în decorul unor repere de contrast zugrăvite în termenii unei parabole de timp a vieții omenești în vârful căreia strălucește Hristos.

Către acea vârstă, care reprezintă piscul de aur al vitalității și forței fizice și sufletești, omul urcă înaintând dinspre vârsta de treizeci de ani și odată ajuns acolo, de la acel pisc coboară către vârsta de cincizeci și mai departe către senectute. Vârsta aceasta, către care Sfântul Irineu **arată explicit urcarea** și de la care vede coborârea, este *vârsta de patruzeci de ani*, a Domnului și Mântuitorului Hristos, neîmplinită încă sau împlinită, după cum spune – «**quam habens Dominus**» – «*atât cât avea Domnul*»; sau, în paragraful următor: «**Hoc autem consequenter dicitur ei, qui iam XL annos excessit...**» - «*Pe de altă parte aceasta este potrivit a i se spune celui care a împlinit deja patruzeci de ani...*» sau, sub rezerva unei observații atinse de aproximare, «*apare ca unul care deja ar fi împlinit vârsta de patruzeci de ani*».

Adăugând înțelegerea că de la acest punct al vârstei de patruzeci «cât a avut Domnul», începe de fapt vârsta a doua, tocmai de-aceea am găsit necesar să rearanjăm topica acestui pasaj, pentru ca fraza să capete sens: „*în orice caz, fiecare dintre noi vom admite că treizeci de ani – întâi de toate – este vârsta proprie unuia încă tânăr, care urcă până spre capătul celui de-al patruzecilea an – cât avea Domnul nostru pe când propropăduia; de la al patruzecilea, mai cu adevărat, și cu al cincizecilea an mai departe (omul) coboară de-acum în vârsta bătrâneții*”.

Recapitulăm acest text pentru a reuși să-l citim încă o dată în cheia înțelegerii expuse în cele de până aici. Vedem, astfel, că vârstele, ca etape,

culminează cu vârsta maturității desăvârșite a lui Hristos, de o parte și de alta a urcării și coborârii lor. Iar *vârsta descoperirii culminației* oricărei puteri sufletești și trupești în Iisus Hristos este vârsta aceea care putea fi percepută corect de către toți, spre a vedea în El starea omenească posibilă la care umanitatea întreagă să-L poată recunoaște ca Mesia – Domn și Mântuitor al lumii.

Poate fi cât se poate de explicit faptul că Sfântul Irineu, vorbind despre curgerea logică a vârstelor, intenționează să arate că vârsta tinereții nu poate fi urmată de-îndată de vârsta senectuții, ci că există între ele un **apogeu** către care **urcă** și de la care **coboară** vârsta omenească în general. Acel apogeu, de la care începe **vârsta cea de-a doua**, distinctă de prima, este la capătul unei **maturizări încununată de desăvârșirea puterilor trupești și sufletești**, așa precum este cea a Domnului Hristos la momentul răstignirii.

Când Domnul Hristos mărturisește Maicii Sale: „*ceasul meu n-a sosit încă*”, nu are în vedere altceva decât doar aceea că natura Sa omenească se afla încă în urcarea (ca vârstă) spre proprietatea acelei maturități, iar Maica Domnului certifică faptul de a recunoaște în El mai multă putere decât ar fi ales Fiul să arate. Dar această tănuire de Sine își va dezlega hotarele în ascultarea de Maica Sa. Vedem, deci, că Maica Domnului este cea care dezleagă aceste hotare ale smeririi de Sine (ale chenozei) lui Hristos, descoperind, de fapt, către lume o altă taină cu mult mai adâncă: taina ascultării Fiului de Tatăl.

În ascultarea de ea, Fiul arată, înainte de orice, desăvârșita supunere față de Tatăl. Astfel voința Mamei se întâlnește cu voința Tatălui în aceeași cunoaștere a iubirii de Fiu. Aceeași taină a plinirii unei iubiri nețărmurite în care Dumnezeu Tatăl, Cel ce naște feciorelnic pe Fiu mai înainte de veci, așează slava Sa peste inima plăpândă, cea feciorească și sfântă pe care o umple de Duh, în Duhul Sfânt aducând feciorelnic sub vreme, din Fecioară, pe

Cel ce avea să cuprindă în brațele Sale cele de dor răstignite, o lume sfâșiată, aflată în agonia morții. Acesta este așezământul cel de sus al «vârstei» deplinătății omenești și dumnezeiești în Iisus Hristos:

să ierți când nimeni nu-ți dă șansa să crezi că merită asta; să iubești și să speri că cel pe care l-ai iertat va înțelege de ce-ai făcut-o; să umpli întreaga genune a lumii, și cerul zădărnicit al nopții, și inimile cele pustii, cu focul nestins al unei Lumini pe care nimic și nimeni n-o mai poate stinge vreodată!

Iar vârsta acestei înțelegeri nu putea fi alta decât vârsta lui Hristos, Însuși – Cel care, dincolo de hotarele morții, a trecut spre Ziua Deplinătății, așezată la capătul crugului întunecării, când zorii cei aprinși ai bunătății lui Dumnezeu, revarsă peste hotarele cele de necuprins al iubirii Sale izvorul cel de viață dătător al Vieții veșnice.

A fost în viața Mântuitorului, însă, un timp al așteptării și al urcării – ca om și ca vârstă de om – spre toate acestea. Multe dintre rostirile Sale trimit la înțelegerea rostului aceluia timp:

- „Voi duceți-vă la sărbătoare; Eu nu merg la sărbătoarea aceasta, căci vremea Mea nu s-a împlinit încă!” (Ioan 7, 8)

- „Iisus încă nu fusese preaslăvit” (Ioan 7, 39);

- „Și când s-au împlinit zilele înălțării Sale, El S-a hotărât să meargă la Ierusalim” (Luca 9,51)

- „Părinte a sosit ceasul! Preamărește pe Fiul Tău!

Zăbovind asupra fiecăruia dintre aceste mărturii în parte, vedem iconomia așteptării lui Dumnezeu și împreună locuire a celor două Firi în Hristos, precum și conlucrarea dintre ele. Dar mai vedem un fapt: anume că

Hristos, Mântuitorul așteaptă acel timp când avea a se împlini toate (proorociile) în El. Și acel timp avea să urce până la vremea când să se poată așeza în Dumnezeu, de-odată cu El. Cel mai sugestiv dintre toate aceste cuvinte citate aici ne pare cuvântul: „*când s-au împlinit zilele înălțării Sale, El S-a hotărât să meargă la Ierusalim*” (Luca 9, 51). E limpede că nu despre Înălțarea Sa la ceruri ni se spune aici, ci despre urcarea Sa pe Cruce, adică despre **urcarea** aceea **către vârsta desăvârșirii naturii omenești** în persoana Sa dumnezeiască și omenească.

Am aflat, din topica textului pe care am încercat a-l diortosi aici faptul că autorul, în linia logică a gândului de a aminti la început despre o primă vârstă, **cea a tinereții**, înțelege să trimită invariabil către vârful unui parcurs, dincolo de care omul își cheamă și dă loc **rostului celei de-a doua vârste**, ce ar avea să curgă mai apoi spre senectute. În acel vârf sălășluiește maturitatea deplină. De-aceea gândim la sensul acestei maturități ca la o rodire în Hristos a „*stării bărbatului desăvârșit*”, despre care vorbește Sf. Ap. Pavel la **Efesenii 4,13**. Și mai apoi înțelegem orizontul trecerii noastre dinspre vârsta cea bună de crescut către vârsta deplinătății, și încă mai departe de-acolo spre senectutea spre care, îndeobște, natura omenească coboară.

Cât privește Vârsta lui Hristos, aceasta nu înțelegem să coboare în orizontul temporalității până la limita senectuții. Pentru aceea că *starea bărbatului desăvârșit* întru putere, potrivit numirii și menirii sale, rămâne la stadiul „desăvârșirii” doar dacă are în sine caracterul deplin al tăriei, după întreaga măsură a unui om întreg, puternic și sufletește și trupește. Ea **nu se poate stinge și nici micșora coborând în temporalitate**, altminteri n-am mai putea vorbi despre deplinătate de ambele sensuri (trup și suflet), ci își plinește cununa sa în fericita „trecere”, dincolo de temporalitate. Astfel, vedem în Hristos, că *starea bărbatului desăvârșit*, prin Înviere și Înălțarea la Ceruri, **nu coboară** spre orizontul unei senectuți pământești golite de putere,

ci **urcă** în veșnicie cu icoana acelei desăvârșiri a umanității Sale în ea. Este întocmai locul și vremea plinirii acelei urcări în care Cuvintele Mântuitorului locuiesc măsura aceleiași deplinătăți în Tatăl către care îndreptă gând, zicând:

„Părinte, preaslăvește-Mă la Tine Însuși cu slava aceea pe care am avut-o la Tine mai înainte de întemeierea lumii!”

Pr. Lucian Grigore

[1] Pentru introducerea în limba română a unui sens cât mai apropiat de ideea pe care scriitorul dorește să o transmită, am optat pentru expresia ușor adversativă «**mai cu adevărat**», care nu are aici un rol strict opozitiv, ci unul care marchează distincția, mergând către *depășirea de sens a primului termen*. Traducerea lui *autem*, poziționat - în acest caz - lângă primul cuvânt al acestei relații de determinare, prin expresia «*mai cu adevărat*» oferă, astfel, distincția unei sinteze a termenilor: «*pe de altă parte*»; «*într-adevăr*»; «*pe deasupra*»; «*în plus*», întâlniți la ****Oxford Latin Dictionary*, 1982 (OLD), precum și la Gheorghe Guțu, *Dicționar Latin-Român*, Ed. Humanitas, București, 2003, p. 140. [**autem conj.** - *cea mai slabă conjuncție adversativă, adăugând, în continuare, o altă idee (...) diferită (de prima); se așează după primul cuvânt al propoziției respective, în afară de cazul când aceasta formează cu al doilea cuvânt o unitate* = însă, dar, iar, **pe de altă parte**, în schimb, de fapt, **într-adevăr**, **pe deasupra**, **în plus**].

[2] text reprodus după: Irenaei, „Adversus Haereses”, II, 22, 5, in ****Bibliotheca Sanctorum Patrum*, Series secunda, Scriptorum Graeci, vol. III, pars I. Romae, M DCCCC VII (1907), pp. 409 – 410.

[3] Pentru a păstra contextul arătat de autor în paragraful următor (II, 22, 6), am convenit asupra unei topici diferite de cea care se regăsește în traducerea de limbă română a lui Petru Molodeț a acestei lucrări. A se vedea - Sfântul Irineu de Lyon, *Împotriva ereziilor*, Cartea a II-a, Ed. I.B.M.O., București, 2017, p. 187.

[4] „[...] așă mărturisește Evanghelia; dar și toți prezbiterii din Asia, care erau familiari cu Ioan, ucenicul Domnului, dau mărturie că Ioan le-a transmis lor această tradiție [...]. Iar unii dintre prezbiteri l-au văzut nu numai pe Ioan, ci și pe alți apostoli, de la care au auzit același lucru și dau mărturie pentru o astfel de relatare”. (Irenaei, „Adversus Haereses”, II, 22, 5, pp. 410 - 411).

[5] Irenaei, „Adversus Haereses”, II, 22, 6, p. 411. A se vedea și - Sfântul Irineu de Lyon, *Împotriva ereziilor*, Cartea a II-a, Ed. I.B.M.O., București, 2017, p. 188.

[6] În cazul «*extenditur usque*» tradus de noi *urcă până spre* – am preferat termenul *urcă* în locul expresiei „*se întinde până spre*” pentru a exprima mai pregnant, în traducere, un echivalent de aceeași măsură cu antonimul *declinat*, din expresia «*declinat iam in*».